

Lapin maatalouden skenaariosuunnitelma ei sotilaallisiin kriiseihin varautumisessa

LOPPURAPORTTI

30.4.2020 – 31.12.2020

Hankkeen jatkoaika 30.9.2021 saakka

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

MAASEUTU.FI

PRO
Agria Lappi

Sisällys

1.	Toteuttajan nimi	1
2.	Hankkeen nimi ja hanketunnus	1
3.	Yhteenvedo hankkeesta	1
4.	Raportti	2
4.1	Hankkeen tavoitteet	2
a.	ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on	2
b.	hankkeen tavoitteet	3
4.2	Toteutus	3
a.	toimenpiteet	3
	Toteutuneet toimenpiteet	4
b.	aikataulu	6
c.	resurssit ja toteutuksen organisaatio	6
d.	kustannukset ja rahoitus	6
e.	raportointi ja seuranta	7
f.	toteutusoletukset ja riskit	7
4.3	Yhteistyökumppanit	7
4.4	Tulokset ja vaikutukset	7
5.	Esitykset jatkotoimenpiteiksi	8
6.	Allekirjoittajat ja päiväys	8

1. Toteuttajan nimi

ProAgria Lappi ry

2. Hankkeen nimi ja hanketunnus

Lapin maatalouden skenaariosuunnitelma ei sotilaallisiin kriiseihin varautumisessa

Hanketunnus: 128944

Toteutusaika: 30.4.2020-31.12.2020

Jatkoaika: 1.1.2021-30.9.2021

3. Yhteenveto hankkeesta

Lapissa elintarvikeketjuun ja sen toimivuuteen liittyy ketjun eri osissa useita kriittisiä kohteita, joiden toiminnan häiriöttömyyteen on kiinnitettävä huomiota. Tämän osoitti vuoden 2020 alkupuolella käynnistynyt koronapandemia.

Ennen koronapandemiaa häiriötilanteisiin varautuminen on kohdistunut ennen kaikkea niiden riskien arviointiin ja estämiseen, jotka koskettavat infraa tai eläin- ja kasvi-tauteja. Alkutuotannon parissa toimivia koskettavien riskien tunnistamiseen ja varautumiseen ei ollut Lapissa tehty näkyviä toimenpiteitä. Esitarkastelussa kävi ilmi, että Lapin alkutuotantoa koskevaa valmiussuunnitelmaa esimerkiksi ei ollut laadittu.

Tässä hankkeessa kartoitettiin Lapin alkutuotannon näkökulmasta katsottuna niitä riskejä, jotka voivat vaarantaa tai haitata alkutuotannon toimivuutta ei-sodanaikaisessa yhteiskunnassa. Kartoituksen pohjalta hankkeessa laadittiin malli Lapin alkutuotannon valmiussuunnitelmasta. Kyseessä on tarpeen mukaan muokattava malli, koska alkutuotannolle ei ole määrätty lakisääteistä määrystä valmiussuunnitelman tekemiseen.

Hankkeen aikana luotiin suunnitelma siihen, millä tavalla alkutuotanto voi varautua kriisiin niin tilalla kuin siihen liittyvissä tekijöissä. Suunnitelman pohjalta laadittiin Lapin alkutuotannon piirissä toimiville mallit häiriötilannekorteista.

Tavoitteena oli myös kehittää mallia maakunnallisesta verkostosta, joka toimii ei-sotilaallisen kriisin ajan toimintavarmuuden turvaamiseksi alkutuotannossa. Tämän tavoitteen toteuttaminen tapahtui muiden toimenpiteiden tavoin teoriassa, koska yhä päällä olevan koronapandemian vuoksi verkostoa ei pystytty luomaan ja neuvotteluita pitämään. Verkostokuvauksessa tavoitteena oli selventää eri toimijoiden rooleja alkutuotantoa koskevissa kriiseissä.

4. Raportti

4.1 Hankkeen tavoitteet

a. ylempään tason tavoitteet, joiden osa hanke on

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020

Hanke tavoitteena oli edistää Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman painopisteitä parantamalla yrittämisen ja elämisen edellytyksiä maaseudulla. Tämä toteutui kartoittamalla riskejä ja niiden mahdollisia toteutumisia Lapin alkutuotannon näkökulmasta.

Varautumista koskevan tiedon kokoaminen lisää maaseudun elinvoimaa ja elämänlaatua, kun alkutuotannon parissa toimivat voivat tiedostaa erilaiset kriisit ja riskit paremmin ja heillä on kykyä varautua niihin. Hanke on kerättyä tietopohjaa hyödyntäen laatinut malleja, joita Lapin alkutuotannon parissa eri tavoin toimivat voivat hyödyntää työssään ja varautumisessa. Toisaalta eri tahojen vastuut ja velvollisuudet varautumisessa tulevat myös tämän hankkeen toimenpiteiden kautta ilmi.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman yhtenä tavoitteena on, että maaseutuyritykset vastaavat kuluttajien kysyntään ja arvostuksiin tuottamalla laadukasta ruokaa ja parantamalla eläinten hyvinvointia. Hankkeella tätä tavoitetta edistettiin luomalla Lapin alkutuotannon parissa toimiville mahdollisuuksia tunnistaa kriisejä ja riskejä, joita viljelijät voivat kohdata. Hankkeen selvitysten mukaan monet alkutuotannon kriisit vähintäänkin heijastuvat eläinten hyvinvointiin, tai ainakin eläinten hyvinvointi on vaarassa häiriintyä alkutuotantoa koskevan kriisin seurauksena. Sama koskee myös koko ruuantuotannon ketjua. Siksi varautuminen on olennainen osa alkutuotannon häiriöttömään toimintaan pyrkimisessä.

Lapin maaseutuohjelma 2020

Hankkeen toteutus tuki Lapin maaseutuohjelman painopisteitä maatalouden ja maaseudun pienyritystoiminnan toimintaedellytyksen turvaamiseksi. Tätä toteutettiin Lapin alkutuotannon riskien kartoittamisella. Hankkeessa kerättyä tietoa voidaan käyttää normaaliolojen tilojen häiriötilanteiden heikkojen signaalien tunnistamiseen. Tällä hetkellä olemassa oleva verkosto ei kykene yhteistyöllä tunnistamaan niitä tiloja, joissa esimerkiksi viljelijän jaksamisen nojalla eläinsuojelulliset asiat eivät enää toteudu.

Hanke toteutus tukee myös maaseutuohjelman painopisteitä arjen turvallisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseksi. Arjen turvaa pidetään yllä yhteistyössä viranomaisten, kunnan, kylien, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa. Lapin alkutuotanto kietoutuu

maaseudulla kaikkien näiden tekijöiden ympärille. Mahdollisuus varautua kriiseihin tai toimia hallitulla tavalla kriiseissä lisää yhteistä turvallisuutta ja mahdollistaa hyvinvoinnin toteutumisen. Tähän hanke on toimenpiteillään pyrkinyt.

ProAgrian strategia

Hanke toteutti ProAgrian valtakunnallista strategiaa maaseudun elinvoiman edistämisessä. ProAgrian vuoteen 2025 ulottuva strategia linjaa johtotähdekseen sen, ProAgria mahdollistaa maailman puhtaimman ja elinvoimaisimman maaseudun myös tulevaisuudessa. Maaseudun elinvoimaisuus lähtee sen toimijoista ja heidän hyvinvoinnistaan, ja varautuminen lisää sitä.

b. hankkeen tavoitteet

- 1) Luodaan tiedonkeruun pohjalta lappilaisen alkutuotannon valmiussuunnitelma, joka tukee virallisia häiriötilanteisiin luotuja viranomaisten suunnitelmia, sekä on soveltuvilta osin käyttökelpoinen myös normaaliolosuhteissa.
- 2) Luodaan simulaationpohjaisia toimintamalleja eli häiriötilakortteja laajasta epidemiasta tai muuten henkilöriskeistä johtuvan alkutuotannon turvaamiseksi Lapissa.
- 3) On löydetty teoreettisia keinoja, joilla mahdollisen epidemian aiheuttamia riskejä voidaan välttää tai miten niihin voidaan vastata riskin osuessa kohdalle.
- 4) Luodaan tietopohjaa siihen, millä tavalla alkutuotanto voi varautua erilaisiin kriiseihin niin maatilalla kuin tilaan liittyvissä tekijöissä.
- 5) On kerätty yhteen erilaista tietoa ja toimijoita yhteistyöverkostojen synnyttämiseksi.
- 6) On koottu yhteen saatavilla oleva ajantasainen tieto varautumisesta ja keinot sen levittämiseen alkutuotantoa koskevissa kriisissä.

4.2 Toteutus

a. toimenpiteet

Hankkeen hankesuunnitelman mukaisesti tavoitteena oli laatia lappilaisen alkutuotannon valmiussuunnitelma, joka on eri viranomaisten ja sidosryhmien käytössä.

Valmiussuunnitelmaa varten toimenpiteenä hankesuunnitelmassa oli selvittää eri viranomaisten vastuut Lapin maakunnassa alkutuotantoa koskevissa häiriötilanteissa.

Toimijaverkoston selvittämisen jälkeen tarkoitus oli kehittää mallia maakunnallisesta verkostosta, joka toimii ei-sotilaallisen kriisin ajan toimintavarmuuden turvaamiseksi alkutuotannossa. Tälle toimijaverkostolle oli tarkoitus luoda malli häiriötilannekorteista, joita verkoston toimijat voivat käyttää häiriötilanteessa.

Hankesuunnitelmaan kirjattiin toimenpiteiksi myös ammattitaitoisen työvoiman selvittäminen kriisiaikaisen verkoston luomiseen sekä mallin luominen siitä, millä tavalla tuotantopanokset turvataan kaikissa olosuhteissa.

Hankkeen alussa toimenpiteet suunniteltiin toteuttavaksi kolmessa vaiheessa:

1. Ensimmäinen vaihe

- a. olemassa olevan tiedon kerääminen
- b. tarkempi työsuunnitelma ja aikataulut
- c. tehtävien jakaminen
- d. ensivaiheen tiedottaminen

2. Toinen vaihe

- a. skenaarioiden selvittäminen
- b. toiminnan organisoiminen
- c. toimintamallien luominen kriiseihin
- d. työvoimaselvitys maataloille

3. Kolmas vaihe

- a. yhteistyöverkoston perustaminen
- b. malli maaseudun kriisiajan toimijaryhmästä
- c. tiedottaminen

Toteutuneet toimenpiteet

Ensimmäinen vaihe

Hanke käynnistyi keskellä epävarminta korona-aikaa. Kun hankkeen tarkempaa toimenpidesuunnitelmaa hankkeen alussa ryhdyttiin tekemään, ei vielä voitu edes kuvitella, että hankkeen kannalta olennaisten asiantuntijoiden työpanos suuntautuisi seuraavan vuoden ajaksi hyvin pitkälti koronapakoitteisten toimintojen pariin.

Hankkeeseen kaavailut ProAgria Lapin asiantuntijat ryhtyivät koronatilanteen aiheuttaman kriisin myötä auttamaan maaseudun yrityksiä pelastamaan toimintansa erilaisten tukien ja ohjelmien avulla. Samoin hankkeen yhteistyöverkoston kaavailut

Lapin alkutuotannon toimijat joutuivat keskittymään omien toimialojensa koronatoimenpiteisiin.

Näiden mainittujen syiden vuoksi hanke eteni vuoden 2020 aikana hyvin hitaasti. Käytännössä mahdollisia toimenpiteitä oli olemassa olevan tiedon kartoittaminen ja hankkeen teoriakysymysten toteuttaminen. Tämä työ kuului oleellisena osana toteuttamistoimenpiteiden ensimmäiseen vaiheeseen.

Taustatietoa varautumisesta, valmiussuunnitelmista ja alkutuotantoa koskevista kriiseistä löytyi kiitettävästi. Ahkeran aineistonkeruun ansiosta hanke pystyi kokoamaan kuvaa varautumistoimenpiteistä ja pala palalta kokoamaan pohjaa valmiussuunnitelmalle ja häiriötilakorteille.

Samalla aineiston kerääminen toteutti jo toisen vaiheen toimenpiteitä, joka sisälsi skenaarioiden eli alkutuotannon häiriötilanteiden selvittämistä. Kerättyjen aineistojen pohjalta saatiinkin kartoitettua alkutuotannon toimivuutta uhkaavia kriisejä, jotka voidaan jaotella karkeasti

- a) henkilökriiseihin
- b) tuotantokriiseihin
- c) ulkopuolisen toimijan synnyttämään kriisiin
- d) alueelliseen kriisiin
- e) epidemiaan

Kriisijaottelun ansiosta löytyi lisää työkaluja Lapin alkutuotannon toimivuutta ei-sodanaikaisessa yhteiskunnassa haittaavien riskien mallintamiseen. Toisessa vaiheessa piirrettiin myös karttaa Lapin erityispiirteistä ja siitä, miten jaottelun mukaiset kriisit vaikuttavat Lapin alkutuotantoon. Tätä työvaihetta käytettiin myöhemmässä vaiheessa suoraan hyväksi valmiussuunnitelmaa laadittaessa.

Toinen vaihe

Toiseen toteuttamisvaiheeseen kuului skenaarioiden selvittämisen lisäksi toimintamallien luominen kriiseihin ja työvoimaselvitys maataloille. Hankkeessa rakennettiin toimintamalleja teoriakirjallisuuden pohjalta, koska koronapandemian ollessa päällä ei Lapin alkutuotannon parissa työskenteleviä toimijoita haluttu rasittaa ylimääräisellä työllä.

Toimintamallien teossa pitäydettiin pohtimaan, mitä kukin toimija mahdollisesti joutuu kohtaamaan kriisitilanteissa. Malleja laadittiin tämän pohdinnan tuotoksena.

Maatilojen työvoimaa koskevaa selvitystä ei tämän hankkeen puitteissa pystytty toteuttamaan. Syynä oli resurssipula ja pelko kuntien maaseutu- ja lomitustoimien

kuormittamisesta korona-aikana. Hankkeessa pohdittiin tämän toimenpiteen toteuttamista webropol-kyselyllä, mutta haasteeksi nousi vastaanottajajoukon järkevä laatiminen. Jos kysely olisi suunnattu kuntien maataloustoimistoille, olisi se kuormittanut niiden työntekijöitä korona-aikana.

Kolmas vaihe

Yhteistyöverkoston synnyttämiseksi hankkeessa kerättiin yhteen erilaista verkostoa koskevaa tietoa. Tiedonkeruun tuloksena valmistui lista, jossa ovat kaikki Lapin alkutuotantoa koskettavat toimijat sekä niiden vastualueet ja tehtävät eri kriisitilanteissa.

Käytännössä yhteistyöverkosta ei ryhdytty perustamaan, mutta mallin pohjalta verkosto on suhteellisen vaivattomasti perustettavissa, kun tiedetään, minkä organisaatioiden toimijoita verkostoon teoriassa kuuluu.

b. aikataulu

Hankkeen toteutusaika oli jatkoajan kanssa 30.4.2020-30.9.2021.

Hankkeen toteutus suunniteltiin siten, että työt alkoivat aineiston keruulla ja olemassa olevan varautumistilanteen selvittämisellä Lapin alkutuotannossa.

Aineiston keruun jälkeen hankkeessa ryhdyttiin laatimaan mallia valmiussuunnitelmasta, häiriötilakorteista ja toimijaverkostosta ja lopuksi kirjoitettiin hankkeen loppuraportti.

c. resurssit ja toteutuksen organisaatio

ProAgria Lappi toimi hankkeen toteuttajana. Hankkeen johtajana toimivat 30.4.2020-31.12.2021 Johannes Vallivaara ja 1.1.-30.9.2021 Ulla-Maija Uusitalo.

Hankkeella ei ollut erillistä, nimettyä projektipäällikköä, vaan tiedonkeruuta ja muuta hankesuunnitelman mukaisia toimenpiteitä tekivät ProAgria Lapin asiantuntijat oman työnsä ohella.

Hankkeen kirjanpito hoidettiin Kasvun Kaverit Oy:n kautta.

d. kustannukset ja rahoitus

Kustannuslajit	Kustannusarvio	Toteuma
Palkat	28 406,25	25 177,59
Flat rate 24 %	6 817,50	6 042,61
Yhteensä	35 223,75	31 220,20
Rahoitus / EU	14 793,97	13 112,48
Rahoitus / valtio	20 429,78	18 107,72
Rahoitus yhteensä	35 223,75	31 220,20

e. raportointi ja seuranta

Hankkeesta on tehty Hyrrään yksi maksuhakemus ennen loppumaksuhakemusta. Pääosa hankesuunnitelman mukaisista toimenpiteistä tehtiin vuoden 2021 aikana, joten raportointikin kohdistuu tehtyjen toimenpiteiden osalta loppumaksun yhteyteen.

Seurantatiedot on viety Hyrrään molempien toimintavuosien osalta.

f. toteutusoletukset ja riskit

Toteutusoletuksena oli, että hankkeen tuloksena syntyy eri sidosryhmien käyttöön lappilaisen alkutuotannon valmiussuunnitelma. Hankkeen kautta muodostuva suunnitelma parantaa maaseudun toimintamahdollisuuksia erilaisissa kriisitilanteissa, että normaaliolojen alkutuotannon ympärillä olevien toimijoiden kesken.

Oletuksena oli, että hankkeen toteuttamisen jälkeen hankkeessa kerätty tietoa voidaan käyttää hyväksi tunnistettaessa alkutuotantoa koskevia eri häiriötilanteita.

Hankkeelle ei ollut nähty riskejä hankesuunnitelmassa ja hankkeen toteuttaminen oli oletettu sujuvan sujuvasti ja johdonmukaisesti. Koronapandemia kuitenkin ensin hidasti hankkeen toteuttamista ja sitten myös hankaloitti osan toimenpiteiden toteuttamista. Lisäksi hankkeen sisältö olisi mahdollistanut vielä laajemman hankkeen toteuttamisen kuin ajallisesti oli mahdollista.

4.3 Yhteistyökumppanit

ProAgria Lappi toteutti hankkeen oman organisaation asiantuntijoiden kanssa.

4.4 Tulokset ja vaikutukset

Hankkeen tuloksena saatiin malli Lapin alkutuotantoa koskevasta valmiussuunnitelmasta, jollaista ei ole aiemmin tehty. Tuloksena olivat myös mallit häiriötilakorteista. Niiden avulla Lapin alkutuotannon toimijat voivat reagoida ja tehdä toimenpiteitä alkutuotannon eri kriiseissä. Häiriötilakorttien mallit laadittiin samalta pohjalta kuin kuntien häiriötilakortit on laadittu.

Hankkeella on saatu nyt valmisteltua maakunnallista varautumista, mutta varautumista koskevaa tietoisuutta ei tämän hankkeen puitteissa ehditty levittää. Toisaalta

hankkeessa kerätyn tiedon levittäminen ei kuulunut hankesuunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden joukkoon. Suunniteltuihin toimenpiteisiin kuului tiedotus, joka jäi koron tiedotuksen alle.

Suuremmat vaikutukset hankkeen tuloksilla olisi saatu, jos hankkeeseen olisi kuulunut koulutusosio, jossa esimerkiksi valmiussuunnitelmaa ja häiriötilakortteja olisi voitu käydä läpi Lapin alkutuotannon toimijoille. Positiivista kuitenkin on, että valmiita materiaaleja voidaan hyödyntää sellaisenaan jatkotoimenpiteissä tai erilaisissa koulutuksissa.

5. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Hanke oli käynnissä koko kriittisen koronapandemian ajan. Koronapandemian jatkuminen ja osittainen hyväksyminen osaksi uutta maailmanjärjestystä on osoittanut sen, että alkutuotannon toimivuuden turvaaminen on entistä tärkeämpää. Lapin alkutuotannon näkökulmasta katsottuna on olennaista, että kaikki alkutuotannon parissa toimivat viranomaiset ja muut tahot tietävät ja tunnistavat vastuunsa kriiseihin varautumisessa ja kriiseissä toimimisessa.

Hankkeen tavoitteet olivat laajemmat, kuin mitä sen puitteissa pystyttiin toteuttamaan. Tämä antaa selkeän viestin siitä, että varautumista ja kriisinhallintaa tulee ottaa huomioon myös tulevaisuuden hankkeissa ja alkutuotannon parissa toimijoiden keskuudessa.

Hankkeessa laadittu malli valmiussuunnitelmasta täytyy muovata toimijaverkoston käyttöön sopivaksi ja laittaa sitä käytäntöön koko Lapin alkutuotannon kentällä. Jatkotoimenpiteenä hankkeesta periytyy toteuttamatta jäänyt toimenpide maatalojen työvoimaa koskevasta selvityksestä. Alkutuotannon näkökulmasta työvoiman saaminen tiloille kriisin keskellä on oleellinen osa toiminnan turvaamiseksi.

Alkutuotannon toimijat ja tuottajat tarvitsevat edelleen tietoa ja koulutusta varautumisen paranemiseksi. Korona-ajan epävarmuus säilyy jonkin aikaa toimijoiden mielessä ja sitä muistoa kannattaa hyödyntää varautumista koskevan tiedon levittämisessä.

6. Allekirjoittajat ja päiväys

Ulla-Maija Uusitalo

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

MAASEUTU.FI

PRO
Agria Lappi

ProAgria Lapin toimitusjohtaja

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

MAASEUTU.FI

PRO
Agria Lappi